

Joško Božanić
Katarina Lozić Knezović
Anita Runjić-Stoilova
Marijana Tomelić Ćurlin
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Radovanova 13, HR-21000 Split
jbozanic@ffst.hr
klozic@ffst.hr
arunjic@ffst.hr
mtomelic@ffst.hr

LEKSIČKA NORMA U HRVATSKOJ MARITIMOLOŠKOJ LEKSIKOGRAFIJI 20. STOLJEĆA

Autori istražuju otvorena pitanja leksičkoga normiranja u hrvatskoj maritimološkoj leksikografiji. S jedne strane, hrvatska leksička norma u 19. st. u velikoj mjeri određena je kriterijima hrvatskih vukovaca, koji su leksičku "čistoću" određivali po mjeri pripadnosti leksika ruralnim novoštokavskim organskim idiomima, a s druge strane golem i izuzetno bogat maritimni leksik bio je prokazan kao tuđ, tj. kao talijanski. Na taj način nastala je praznina u hrvatskoj normativnoj maritimološkoj leksikografiji koja nije ni do danas popunjena, unatoč tome što je Anićev Rječnik hrvatskoga jezika prvi put u znatnijoj mjeri uveo brojne hrvatske maritimizme i dao im leksički normativni legitimitet.

Ovaj rad propituje problematiku leksičkoga normativizma u hrvatskoj maritimološkoj leksikografiji s posebnim obzirom na milenijsku opstojnost tih leksema u mediju usmene riječi te s obzirom na aktualan prodor anglizama u hrvatski maritimološki leksik, izazvan revolucijom nautičkoga turizma. Autori analiziraju stavove i rezultate dvije međusobno suprotstavljene škole maritimološkoga leksičkoga normativizma: Bakarsku školu, čiji je predstavnik Božo Babić i škole Jurja Carića zagovornika načela ukorijenjenosti aloglotskih riječi u govornu praksu hrvatskoga jezika.

Autori obilato dokumentiraju svoje stavove navodeći primjere iz brojnih rječnika hrvatskoga jezika općega leksika i maritimološkoga leksika. Tom analizom obuhvaćeni su ihtionimi, leksik broda, ribolova, plovidbe, pučke meteorologije, maritimnoga prostora i sl.

Uvod

Nastanak i razvitak hrvatskog pomorskog leksika vezan je uz tisućljetnu pomorsku prisutnost hrvatskoga naroda na Jadranu i Mediteranu. Došavši na obale Jadrana, postao je baštinikom mediteranske maritimne kulture, uključio se u mediteranski kulturni i civilizacijski krug i našao svoje mjesto u pomorstvu, ribarstvu i brodogradnji. Mediteranski svijet odredio je i način života toliko da su granice etnosa postajale nevažne jer ih je nadilazila univerzalnost maritimnoga svijeta. Ta činjenica odražava se i u jeziku. Posve je prirodno da su Hrvati, nakon dolaska na jadransku obalu, bez vlastita nazivlja za maritimne pojmove, usvojili maritimni leksik ponajviše od starosjedilačkog romanskoga naroda.

Puristi bi takav leksik rado proglasili tuđinskim i tako izbrisali tragove stoljeća našega življenja s morem. Olako maritimne riječi proglašavaju stranima, tuđima, nametnutima i zagovaraju njihovo zamjenjivanje tvorenicama. Tako tvorac prvih hrvatskih tiskanih pomorskih rječnika, Božo Babić, ravnatelj Pomorske škole u Bakru, kaže: »treba znati da su to riječi tuđe te da nam puno smetaju u razvoju naše mornarske vještine (...) da naši stari to nisu mogli preokrenuti, tomu je uzrok, što bijahu stegnuti jarmom mljetačkim, pa jim stalo jedino do obstanka.« (Babić 1875:67). Drugi, pak, lingvisti, u leksičkom bogatstvu naše morske terminologije vide razlog našega nacionalnoga ponosa, činjenicu milenijskoga pripadanja mediteranskom kulturnom krugu. Radovan Vidović kaže: »koliko je naš Jadran i koliko su njegovi stanovnici, Jadrani bili povezani zajedničkim životom, načinom mišljenja, istim pomorstvom, rječnikom, frazeologijom. U jednu riječ: koliko je to bila jedna jadranska zajednica, koine, ne samo terminološka, u kojoj su ljudi bili zbliženi i razumjeli se bez obzira na mnoge druge razlike.« (Vidović 1992:74).

Leksik nekoga jezika najotvoreniji je njegov sustav i najpodložniji izmjenama. Riječi zastarijevaju, gube svoju učestalost i postaju stilistički obilježene, druge se pak udomaćuju u sustavu i postaju svakodnevnne, frekventne, stilski neutralne.

Da bi se prišlo normiranju i standardiziranju kojeg posebnoga leksičkoga područja, nužno je pristupiti organiziranom stručnom prikupljanju i obradi rječničke građe, u ovom slučaju pomorskoga nazivlja. O sustav-

nom radu na sakupljanju i bilježenju pomorskih naziva može se govoriti tek od sredine XIX. st., što je povezano s reorganizacijom pomorskoga školstva. Prva prikupljanja nalazimo još u drugoj polovini XVI. st. Iako je napor jezikoslovaca kroz povijest u ovoj problematici bio golem, u radu se neće spominjati pojedinačna imena. Važno je napomenuti da se u povijesti sakupljanja naše pomorske terminologije uočavaju dvije struje: jedna patriotska i radikalno puristička, neologistička i druga, u jezičnom pogledu, tradicionalistička, skeptična prema novotarijama, jezičnom purizmu i kovanicama. Oba stava potvrđuju se na javnoj sceni već više od stotinu godina.

Što se događa u praksi danas, osobito s obzirom na činjenicu da je maritimni leksik govorni te da ga je stoga teško mijenjati, čistiti, normirati bilo odredbama bilo zabranama — time će se autori baviti u ovome radu.

Cilj i metodologija rada

Cilj rada bio je ustanoviti zastupljenost maritimnih izraza u hrvatskoj leksikografiji. Izdvojeni su neki tipični leksemi iz naše pomorske i ribarske terminologije radi analize i interpretacije maritimne leksikografske prakse. No, ovaj rad donosi opis samo 20 leksema. Kako bi se ustanovila zastupljenost izabranih leksema, pretraženi su sljedeći izvori¹: *Rječnik hrvatskog jezika* Broza i Ivekovića (RHJbi), Skokov *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (ER), Vidovićev *Pomorski rječnik* (PR), Vinjine *Jadranske etimologije* 1, 2 i 3 (JE1, JE2, JE3), *Rječnik stranih riječi* Anića i Goldsteina (RSR), *Hrvatski jezični savjetnik*, Barić i sur. (HJS), Šonjin *Rječnik hrvatskoga jezika Leksikografskog zavoda* (LZ), Anićev *Rječnik hrvatskoga jezika* (RHJa), Filipijeva *Betinska brodogradnja: etimologijski rječnik pučkoga nazivlja* (BB), *Gonan po nase, Rječnik labinskog govora* (RLGa) autora Marijana Milevoja, Geićev i Šilovićev *Rječnik trogirskog čakavskog govora* (RTCGa), Glavinovićev *Vocabolario del dialetto Istroveneto di Pola* (VIP), *Vocabolario Marinaresco Giuliano — Dalmata* (VM) Enrica Rosamanija te *Libar Viškiga Jazika* (LVJ) Āndra Ròkija-Fortunāta. Analiza značenja upotpunjena je i uz pomoć Šimunovićeve *Rječnika bračkih čakavskih govora* (RBG) i Ladanovih *Riječi* (R).

Izabrani leksemi potraženi su u navedenim izvorima, ispisano je značenje gdje je ono pronađeno i na kraju je ponuđen konačan opis svakoga leksema. Riječi su podijeljene u skupine koje obuhvaćaju: leksik broda, pučku meteorologiju, ihtionime i ribolov te maritimni prostor.

¹ Radi jednostavnijeg navođenja podataka u daljnjem tekstu koristit će se kratice u zagradama.

Leksik broda

argùtula/ârgola — PR: *argutula*, v. *argola*, f — (v. također *timun*) — drveno rudo, rudo, rudo kormila; donosi različite oblike riječi ovisno o mjestima na Jadranu (*jargola*, *argluta*, *argitla.*), fraze i citate te autore i djela u kojima se javlja. ER: *ârgutla*, *argutula*, *ârgluta* — ručica, držalo, pokretač za kormilo (timun) kojim upravlja kormilar, dalmatoromanski leksički ostatak kao brodski termin. JE1: *ârgutla*, f pom. — rudo kormila; donosi razne oblike riječi po mjestima: *argutla*, *arglota*, *jargutla*, *jaqluta*, *argôla/ârgola*, preuzet iz venet. VM: *argola*, f. rudo kormila (barra (del timone)) s uputom na imenicu *rigola* istoga značenja te na ostale sinonimne izraze: *ârgutula*, *ribola*, *riguola*, *fbògola*, *sguola*, *regola*, *argola*. LVJ: *argùtula* f — rudo kormila na brodu (lat. *argutula*). RHJa, HJS, R, LZ, RHJbi, BB, RLGa, RTCGa i VIP: nema potvrda tog leksema. RBG: *argùtula*, f nav. — ručica nasadena na kormilu broda; *argôla*, f nav. — prečka, držač na kormilu broda;

Dakle, taj leksem znači *rudo kormila*. No, riječ 'rudo' s izvornim značenjem 'motka o koju se uprežu konji/volovi na zaprežnim kolima' dolazi iz ruralne/agrarne nomenklature. Nelogično je upotrebljavati ga za pojam brodske nomenklature koja ima svoj prastari termin, univerzalan mediteranizam općeprihvaćen na cijelom prostoru istočnoga Jadrana, a to je *argutula* ili *argola*. Ta riječ iskonska je, jednoznačna, široko rasprostranjena i općepoznata.

armìžat — PR: povratni glagol *armižat* (se) pf. — osigurati brod u luci, vezati ga, urediti; ER: nema *armižat* nego *armîž*, brodski termin — vezati pri kraju, osigurati čamac blizu protiv vjetra. JE1: *armižôn* pf. nav. — učvrstiti, usidriti, osigurati brod od nevremena; *armižat* — usidriti i vezati brod, učiniti sve da na sidrištu bude siguran. RBG: *armižât* — isto značenje kao JE1. RLGa: *armizat* (ven. *armizar*) — privezati plovilo, ukotviti se; donosi se potvrda toga leksema. RTCGa — *armižât*, -ân → *armat*; pod natuknicom *ârmât*, -ân — 1. opremiti što (najčešće brod); 2. osigurati (brod vezan u luci). VM: *ârmif* m. pl. te *armifâ* — alat, privez, uz bilježenje fraza. LVJ: *armižat* (se) pf. — usidriti (se), privezati brod; *armîž* m — 1. sidrenje, privezivanje broda; priveza; 2. stvari (oprema) za privezivanje broda (konopi, sidra i sl.); 3. mjesto priveza broda; *armižôn* adj. — 1. privezan, usidren (brod); 2. *armižôno* adv. privezano, usidreno. LZ, RSR, RHJa, HJS, RHJbi, R, BB i VIP: nema potvrda tog leksema.

Dakle, leksem *armižat* znači, prema navedenim izvorima, *usidriti i privezati brod za obalu*. *Usidriti* nije sinonim leksemu *armižati* jer znači *baciti sidro*, a to se može i na otvorenom moru. Zbog nedostatka prave riječi danas se upotrebljava (sve češće) termin za kopnena vozila, anglizam *parkirati*.

Stoga preporučamo mediteranizam *armižati* jer on jednoznačno određuje mnogo širi pojam nego što ga ima leksem *usidriti*. Brod se može u određenim okolnostima *armižati* i bez sidra — osigurati ga vezivanjem krmenih i pramčanih užadi za obalu ili bove.

bàrìl — RHJbi: *bàrilo* s; *barelo*, *bario*, *barjeo* — mjera za piće. ER: *barìl* — mala drvena posuda od dužica kao vjedro; *bùrilo* (Hercegovina) — drveni sud za vodu kao bure. PR: *barilo* s — brodska bačva, odnosno 1 baril(o) = 66 litara; LZ: *bàril* m — 1. zast. mjera za vino (45 l) i ulje (65 l), 2. zool. bucanj, 3. reg. bačvica, barilo. RSR: *bàril* m — 1. manja bačva, bure, 2. mjera za tekućinu i sipku robu, a razlikuje se prema kraju i robi (mletački oko 64 litre), dolazi od tal. *barile*. JE1: *bàril* s — bačva, mjera za tekućinu (oko 60 l). RHJa: *bàril* — talijanizam i anglizam s istim značenjem kao u JE1, ali bez precizirane zapremnine; HJS: *bàril* — bačva; RBG; *barìl*; *bàrilo/bàrilo* — 1. malo bure i 2. mjera za tekućinu (oko 60 lit); RLGa: *barila* — bačvica sadržine između 15 i 20 litara; donosi se potvrda toga leksema. RTCGa: *bàrìl*, -a m — 1. mjera (sud) od sto litara koja se upotrebljavala za raznošenje ulja iz uljare poslije prerade maslina (izrađen je od drveta, uzak i vrlo dubok sa dvije ručice na vrhu kroz koje se provlačio štap jer se baril nosio u dvojicu sa štapom na ramenima); 2. bačvica za vino, drveni sud za sir, masline, soljenje ribe. LVJ: *barìl* m — bačvica; barilo bez dna (sadržine oko 66 litara) u kojem se soli riba; nekoć jedinica mjere za ulovljenu ribu. Uz pojašnjenja leksema ovisno o upotrebi predmeta (*šaldòni barìl*, *zadnìvèni barìl*), donosi i njegove potvrde. R, BB, VIP i VM: ne donose potvrdu leksema.

Dakle, zamjenjuje se obično riječima 'bure', 'bačvica'. Riječ *baril* mediteranizam je (tal. *barile*, španj. *baril*). Označava drvenu posudu (otvorenu ili zatvorenu) koja je najčešće služila za soljenje ribe ili transport tekućina zapremnine 50–55 l. *Bačva* je općenit termin za drvenu posudu bilo koje zapremnine, a *baril* je određena litraža. *Baril/barilo* univerzalan je mediteranizam općeprihvaćen duž cijele hrvatske obale i ne može biti sinonim za *bačvu*.

flòk — PR: *flok*, m — 1. prečka, 2. trokutno jedro na bumpresu, 3. jedno trouglasto (jedro) na katargi koje se pruža preko nosa od broda više mora, malo trokutasto jedro na pramcu jedrilice, 4. u prenesenom značenju — dio površine krova u obliku floka, 5. trokutasta zakrpa na hlačama. LZ: *flòk* — brodograđevni termin u značenju prečka, iz njem.; RSR: *flòk* pom. — malo trokutasto jedro na pramčanom dijelu jedrilice (njem. Pflock ← tal. fiocco). ER: *flòk* — trokutno jedarce. RBG = PR: trouglasto jedro na pramcu. BB: *flòk* m — manje trokutasto jedro na pramcu; navodi se da je tako i u nekim mjestima na Jadranu. RTCCGa: *flòk*, -a m — troku-

tasto prednje jedro. VM: *floc, flòco* m. — trokutasto rezano jedro; *floco balon* — spinaker (s velikim lukom koji se koristi kada se jedri s malo vjetra, ne bi li se povećala brzina, ili na jedriličarskim regatama. Donosi i sinonimne izraze: *ànžula, asta, filuòco floc, floco*. LVJ: *flòk* m — trokutno jedro na pramcu broda; sinonim *filòk*. RHJbi, JE1, RHJa, HJS, R, RLGa i VIP: nema potvrda tog leksema.

Postoji za tradicionalnu riječ *flok* hrvatska novotvorenicica *prečka*. Ta prevedenica loša je jer je homonim riječi *prečka* koja znači — poprečna greda. U dijalektalnim rječnicima objašnjava se opisno, što se vidi iz navedenoga. Zapravo je to trokutno jedro istureno na baštunu (motki koja strši ispred prove). Riječ *flok* opći je mediteranizam i općepoznata riječ na prostoru maritimne Hrvatske.

kolûmba — Malo je zastupljena u navedenim rječnicima. PR: kobilica broda; RBG: *kolûmba*, f nav. — uzdužna greda broskog kostura. ER: ne navodi samu riječ, ali je objašnjava pod pojmom *kolona*. BB: *kolûmba* ž — osnovna greda na brodu na koju se pričvršćuju rebra i na svakom kraju statva; donose se različiti oblici riječi ovisno o mjestima na Jadranu (*kolûnba*). RKGa: *kolomba* (ven. *colomba*) — kobilica broda; jedan od njegovih ključnih dijelova. Nalazi se na njegovom dnu, a kod gradnje prva se postavlja; donosi se potvrda toga leksema. RTCGa: *kòlûmba -e, ž* — temeljni dio trupa broda. VM: *colomba* f. — kobilica (prava okosnica trupa, na njegovu samom dnu, koja ili strši ili ne). Donosi i zabilježene fraze. LVJ: *kolûmba* f — vanjska temeljna greda na koju se naslanjaju svi konstruktivni elementi broda; kobilica. Ostali je rječnici nemaju.

Zanimljivo je da se, unatoč općoj prihvaćenosti tog termina na istočnoj obali Jadrana, ta riječ vrlo rijetko pojavljuje u hrvatskoj maritimnoj leksikografiji. Riječ *kobilica* nikada nije zaživjela među pomorcima, brodograditeljima i ribarima te se doživljava kao izrazito knjiška riječ.

pàjòl — ER: nema *pajol* nego *pàjuo*, brodski termin — pokretne daščice od jelovine na podu barke i mogu se dizati i stavljati (pokrivaju dno broda). PR: 1. pomična drvena podnica u brodu, općenito u srednjoj Dalmaciji *pajol od prove, pajoli od sredine*. (kod manjih brodova); *livi i desni pajoli* (kod većih brodova); fig. *plivaju pajoli* — palo je toliko kiše da u brodu pajoli plivaju, 2. *pajol od bukaporte* — poklopci bukaporte, 3. *pajol od jarbula*. LZ: *pàjòl* pom., brod — podnica; RSR i RHJa: *pàjòl* reg. term. — prenosiv pod broda, dva, tri ili više komada pokriva dno; podnica, tal. *pagliolo*. RBG: *pajòl* i u lit. *pàjòl* nav. — pomične podnice na brodu. JE2: *pajùl* — brodske podnice i daske složene na dnu broda da se po njoj gazi. BB: *pajò(l)* m — podnica koja je uvijek pomična; donose se različiti oblici riječi ovisno o mjestima

na Jadranu (*pajūl*, *pajōl*). RLGa: *pajōl* — podnica čamca; donosi se potvrda toga leksema. RTCGa: *pajōla* -e ž — daska koja složena na dno broda služi da se po njoj gazi kako se ne bi gazilo po vodi koja se na dnu skuplja. VIP: *pajola* s. f — forfora. VM: *pagiol*, *pagliolo* m. — pomične daske na dnu broda; *paiol* m. — donosi fraze uz sinonime: *pagliolo*, *paiol*, *pajol*, *paioi*, *paioli*, *paioli butar a paiol*. LVJ: *pajōl* m — podnica na brodu; pomična daska kojima se *popòdi* brod; isto što i *pajōla*. RHJbi, HJS i R: nema potvrda tog leksema.

Riječ *pajol* dolazi od lat. *paglia* — slama. Budući da se slama stavljala ispod okovanih galijota radi vršenja nužde, ta bi se slama po dolasku u luku pomela i zamijenila čistom. *Pajol* je istočnojadranski mediteranizam i nema sinonima. Njegova jednoznačnost, opća prihvaćenost na cijelom hrvatskom maritimnom prostoru razlog je da nađe svoje mjesto u rječnicima hrvatskoga standardnoga jezika.

prōva — BI: *prova* v. *prora* — ne donosi značenje; PR: 1. pramac, kljun broda, prednji dio broda, općenit naziv na Jadranu od XV. st. do danas; 2. *prova* u raznim izrazima i značenjima: *buflasta prova*, *druga prova*. BB: *prōva* ž — pramac; tako je i u brojnim mjestima duž Jadrana (npr. u Korčuli, Lopudu, Božavi). LZ, RSR, RBG, JE3, HJS RHJa, RLGa: *prōva* — pramac. Neki navode da se radi o regionalizmu, dok u pojedinim rječnicima nema takvog podatka (JE3, RBG). U RLGa navodi se, uz značenje pramac, i kljun broda; ovaj rječnik donosi i potvrdu toga leksema. RTCGa: *prōva* -e, ž — 1. pramac broda; 2. proba, vježba, pokus. VM: *prova* f — vjetar u lice, u provu. LVJ: *prōva* f — pramac broda, pramčana paluba. R, ER i VIP: nema potvrda tog leksema.

U nizu hrvatskih rječnika ta riječ označena je kao regionalizam. Riječ *pramac* prema Ladanu slavensko-germanska je novotvorenicica. Grč. *prora*, lat. *prōra*, fr. *proue*, tal. *prua*, *prora*, šp. *proa*, engl. *prow* — *prova* istočnojadranska je varijanta mediteranizma iz grč./lat. *prōra*. Ako riječi kao što je *prova* označujemo u leksikografiji kao regionalizme, a suprotstavljamo im tvorenicu *pramac*, koja nikada nije prihvaćena u maritimnom kulturnom krugu Hrvatske, tada zanemarujemo činjenicu da je ta riječ barem tisuću godina u uporabi na našem moru. Ona je univerzalan mediteranizam koji je ušao u rječnike standardnoga jezika mnogih mediteranskih zemalja.

surgàti — PR: donosi najšire značenje — baciti sidro u more na zapovijed, *surgaj*. RBG: *surgàt* — usidriti; ER: *surgàt* — riječ ima različito značenje, npr. na Cresu znači objekt, sidro (imenica), u Budvi znači salpat sidro (glagol). Primjera je mnogo. BB: *surgàti* svr. — baciti sidro u more; donose se različiti oblici te riječi u mjestima duž jadranske obale (*svr̀gat*, *sùrgati*, *sùrgàt*). RTCGa: *sùrgàt* (se) -ân — 1. baciti u more sidro, usidriti se; 2. ba-

citi se, survati se; 3. pren. prići kakvom društvu neželjen i ostati u njemu; 4. utrapiti kome što; 5. riješiti se čega što je bilo na teret, utrapiti što kome. LVJ: *šurgât* pf — 1. baciti sidro, usidriti se; 2. ugurati, uvaliti (kome što); ugurati se (na neko mjesto u sredinu). RHJbi, LZ, RSR, JE3, RHJa, HJS, R, RLGa, VM i VIP: nema potvrda za taj leksem.

I *sidriti* je aloglotizam (od grč. *sídēros* — željezo, sidro). *Surgati* znači *baciti sidro u vodu/more radi sprječavanja kretanja broda*. Antonim riječi *surgati* je *salpati* — podići sidro s dna u brod. Riječ *usidriti* nema antonimski par već opisni izraz 'podići sidro u brod'. Riječ *surgati* (kao i *salpati*) općeprihvaćen je i jednoznačan termin u hrvatskome maritimnom krugu. 'Baciti sidro' može značiti i 'ukloniti sidro' jer više nije upotrebljivo. *Surgati* je i monolekseman i jednoznačan termin u antonimnom paru s glagolom *salpati*.

šěšula — PR: 1. posuda za grabljenje vode na morskoj pučini, opć. u Dalmaciji, 2. metaforično, naziv za malen brod loših maritimnih obilježja. RSR: *šěšula* s varijantama *paljak*, *palj*, *ispolac* — 1. drvena lopatica za izbacivanje vode iz čamca, 2. metaforično značenje kao u PR — malen, loš brod, (tal. *sessola*). JE3: *šěšula* — drvena lopatica za izbacivanje mora iz broda; *palj*, *ispolac*. RHJa: *šěšula*, *šěšulja* — ispolac; RBG: ima tu natuknicu, ali u drugom značenju. BB: *šěšula* ž — ispolac; uz ovu natuknicu navodi se i *pâj*; donose se i ostvaraju u nekim mjestima duž Jadrana (*sesola*, *sesula*, *šěšulja*, *šěšulja*). RLGa: *sešula* — drvena žlica za izbacivanje vode iz čamca, a koristila se i u mlinu; donosi se i potvrda toga leksema. RTCGa; *šěšula* -e, ž — 1. vrsta posude (u obliku lopate) kojom se izbacuje voda iz čamca; 2. brod koji je nestabilan na površini. VIP: *sěsola* s. f. — grossa cucchiaia di legno usata nei negozi di alimentari. VM: *sěsola* f. istoga značenja; donosi i sinonime *siěsula*, *sěsula*, *siěsula*. LVJ: *šěšula* f — ispolac, palj; sud za izbacivanje vode iz broda. LZ, HJS, R i ER: nema potvrda tog leksema.

Obično se u pomorskoj legislativi zamjenjuje riječju *ispolac*. To je obično drvena grabilica vode za 'šekanje' barke (izbacivanje vode iz *santina* — vode koja se skuplja na dnu barke ispod *pajola*). *Ispolac* je riječ koja se uvijek u maritimnom svijetu istočnog Jadrana doživljava kao knjiška riječ, a mediteranizam *šěšula* općepoznat je i stilski neutralan termin u kontekstu maritimnoga iskustva.

škòta — PR: *škota* f — 1. uže ili konop za upravljanje jedrom, zatega, konoplje koje drži stranu jedra, opć. na cijelom Jadranu, 2. metaforično, prijetnja (tal. *scotta*, *scota*). LZ: *škòta* tal. — uže ili koloturje kojim se zateže škotni rogalj jedra prema krmi; RSR: *škòta* — kao PR pod 1.; RBG: *škòta/skòta* — konopac za napinjanje jedra; RHJa: *škòta* — uže za upravljanje jedrom; zatega općejez. ER: *škòta* — Mljet, Račište i Božava imaju znače-

nje konop koji veže donji rogalj jedra prema krmi i drži se kod upravljanja prema vjetru, kraj je grativa (brodarski termin). BB: *škòta* ž — jedrena zatega; navodi se da je tako i u nekim mjestima duž Jadrana. RLGa: *skota* — uzda na jedrenjacima za pritezanje jedra; donosi se i potvrda toga leksema. RTCGa: *škòta* -e, ž — 1. konop na donjem i zadnjem kraju jedra kojim se regulira sila vjetra pri jedrenju; 2. konopac koji vezuje flok sa škafofom broda; 3. doć pod škotu — naići pod udar, doći do situacije (koja se dugo čeka) za osvetu. VIP: *skotà* (e skotado) — agg. - scottato. VM: *scota* f. — istoga značenja; uz fraze, donosi i sinonime *poſa*, *scuota*. LVJ: *škòta* f — (tal. *scotta*) zatega, škota; konop za upravljanje jedrom. RHJbi, JE3, HJS i R: nema potvrda tog leksema.

Škota je uže pričvršćeno za ojačani ugao jedra ili pak za donju motku na kojoj je pričvršćeno jedro da bi se njime upravljalo pri jedrenju. Jak vjetar može izvrnuti brod ako se ne popusti *škota* i time ne amortizira udar vjetra. Taj mediteranizam jednoznačan je u mnogim mediteranskim pomorskim nomenklaturama i stoga je njegova zamjena prevedenicama uvijek loša i knjiška.

tīmūn — ER: *tīmūn* — donosi najstarije potvrde kod Marulića, Vrančića, Mikalje i sl.; neka mjesta u Račištu imaju oblik *timul*, Rab *timūn* — sve u značenje kormilo. PR: *koromilo/ tamun* — citira različite književnike u kojima se javlja termin *timun* (tal. *timone*). Potvrda za timun ima od Marulića do XX. stoljeća. LZ i RHJa: *tīmūn* reg. — kormilo. RSR: *tīmūn* reg. razg. — uz pomoćno značenje kormilo (na brodu), može značiti i upravljač bicikla ili motornog vozila. RBG: *timūn/temūn* m, lit., nav. — kormilo. R: spominje se uz pojašnjenje riječi kormilo i uz nazive u indoeuropskim jezicima, romanski oblik je *timone/timon*. BB: *timūn* m — kormilo (i kolo kojim se upravlja iz broda); donose se i ostvaraji u nekim mjestima duž Jadrana (*timun*, *timūn*, *timūn*, *timón*). RLGa: *timun* (tal. *timone*) — volan, upravljač, kormilo; donosi se i potvrda toga leksema. RTCGa: *timūn* -a m — 1. kormilo; 2. upravljač. VM: *timon* m. — kormilo; uz fraze, donosi sinonim: *tīmūn*. LVJ: *timūn* m — kormilo, koje ima željezne okove kojim se spaja (natakne) za brod, a koji se zovu *māškuli* (...), a na krmi broda su *dvî femene* (okovi na kojima se *timūn* natakne). JE3, HJS, RHJbi i VIP: nema potvrda tog leksema.

Kormilo je knjiška riječ. Na Jadranu je *timun/temun* univerzalan mediteranizam, općeprihvaćena riječ i nigdje nije stilski obilježena pa nema razloga da ne bude prihvaćena kao ravnopravna riječi *kormilo*.

Pučka meteorologija

bùra — RHJ: *bùra*, tal. — ‘bura se po Primorju gdješto zove i vjetar od kraja (tj. od zemlje)’. ER: sveslavenski naziv iz praslavenskoga doba za ‘vihor, zao vjetar’, prema značenju u starocrkvenoslavenskome, ističe se onomatopejskim značenjem (hujanje), značenje sjevernoga i sjeveroistočnoga vjetra u jadranskoj zoni. PR: strana svijeta i vjetar iz sjeveroistočnog kvadranta. LZ: *bùra* — 1. oluja, 2. a/ met. — jak suh i hladan pretežno sjeveroistočni vjetar koji puše na mahove u istočnojadranskom primorju s kopna na more, a zimi nosi i mećavu i b/ preneseno značenje — uzbuđenje, nemir, promjene. RSR, RHJa: kao i LZ uz etimološki podatak tal. *borea*, lat. *borealis*. HJS: donosi samo akcentuiranu natuknicu *bùra*, RBG: šturo navodi da je riječ o sjeveroistočnom vjetru. RTCGa: *bùra -e ž* — sjeveroistočni vjetar. VM: *bora f* — jak vjetar s maksimalnim intenzitetom u Tršćanskom zaljevu iz pravca istok-sjeveroistok. Uz pojašnjenje izraza *bora ciara* (anticklonalna ili »jasna«; praćena vedrim nebom, niskom temperaturom i vlažnošću) i *bora scura* (ciklonalna ili tamna; s naznakama naoblake, kiše ili snijega) donosi fraze i poslovice. LVJ: *bùra f* — jak sjeverni-sjeveroistočni vjetar. BB, RLGa i VIP — nema potvrda.

Dakle, riječ *bura* definirana je kao sjeverni ili sjeveroistočni vjetar. Pomorci i ribari Dalmacije burom nazivaju vjetar koji puše iz pravca sjever-sjeveroistok, a sjeverni vjetar nazivaju *tramontanom*. Kod vjetrova je problem kompleksan i to bi mogla biti tema posebnoga rada. Naravno da rječnik ne mora donositi termine za sve moguće vjetrove, jer je to previše stručno i bilo bi preopširno, ali ako donosi termin za neki vjetar, onda on mora biti i precizno određen. Ne valja *buru* brkati s *tramontanom* jer ta dva vjetra imaju bitno drukčije karakteristike. Naime, nije svejedno u određenom pravcu jedriti s *burom* ili s *tramontanom*. Posve je pogrešno *buru* poistovjetiti s *olujom*. *Oluja (nevera)* iznenadan je veoma jak i kratkotrajan vjetar koji može zapuhati iz bilo kojega smjera, a *bura* je vjetar koji puše iz smjera sjever-sjeveroistok i može puhati danima.

kùrenat — PR: kaže da se pojavljuje općenito u srednjoj Dalmaciji — 1. morska struja, 2. zračna struja (propuh). Navodi i varijante: *kurenat*, *kurent*, *kurentija*. RSR i RHJa: *kùrenat* — značenju lagane morske struje u priobalnom pojasu (od tal. *corrente*). RBG: *kurenat m* — 1. met. propuh, 2. morska struja. RTCGa: *kùrenat -ênta m* — morska struja. VM: *corente f*. — morska struja. Uz fraze, donosi sinonim: *corentia*. LVJ: *kurènat m* — (tal. *corrente*) tok, tijek, struja(nje) (vjetra), morska struja; isto što i *kurènt*. RHJbi, JE2, LZ, HJS, R, BB, RLGa i VIP: nema potvrda tog leksema.

Općenit termin koji se koristi svugdje na Jadranu i nema razloga da ne bude leksički normiran. Značenje 'lagana struja mora u priobalnom pojasu' besmisleno je jer *kurenat* može biti spor i vrlo brz, jak gotovo poput struje kojom teče rijeka, a naravno da se ne pojavljuje samo uz obalu već svugdje u moru. Da nije tako, život u moru bio bi ugrožen. Riječ *kurenat* mediteranizam je, univerzalan je, jednoznačan i monolekseman, za razliku od izraza *morska struja*. Iz tih razloga morao bi imati mjesto u leksikografiji standardnoga hrvatskoga jezika, ali s precizno opisanim značenjem, za razliku od sadašnjega.

nèvèra — PR: *nevera* ima i oblik *nevjera*; pojava kad se, »obično ljeti, naglo zgusnu oblaci, pocrne, počne lampat (sijevati), onda grmi, triska pa daž« — nagli vjetar, grmljavina i kiša i nastavlja »samo ono vrijeme koje po svom postanku i razvoju pokazuje neku samostalnost, to jest neovisnost o inače općenito kišnom vremenu«. LZ: *nèvèra* tal., met. — kratkotrajna vremenska nepogoda uzrokovana velikim vrućinama, oluja. RSR: *nèvèra* — meteor. iznenadna oluja na moru. RHJa: *nèvèra* — reg. razg. term. — oluja na moru slabijeg intenziteta. RGG: *nevêra* f meteor. — nevrijeme, oluja. R: *nèvèra/nevèrîn* (*nevjera, nevijera, nevjerija*, što su sve pseudojekavizmi) — 1. iznenadna oluja na moru, 2. mećava, snježna oluja, 3. oluja s bljeskavicom i grmljavinom, 4. zlo vrijeme. R = ER: *nevêra* — oluja s bljeskavicom i grmljavinom, mećava, zlo vrijeme, naglo nevrijeme, sukob oblaka na jednom mjestu, zbog čega vjetar, grom i kiša. RLGa: *nevîra* (ven. *nevera*) — nevera, oluja, mećava, iznenadna nepogoda na moru; donosi se i potvrda toga leksema. RTCCa: *nèvèra* -e, ž — nevrijeme s grmljavinom i kišom. VIP: *nevera* s. f. — improviso maltempo. VM: *nevera* f. — oluja, zimsko nevrijeme; *neverin* m. — udari vjetra s kišom. Donosi i fraze. LVJ: *nevêra* f — (ven. *nevera*) oluja, nevrijeme koje dođe iznenadno. RHJbi, JE2, HJS i BB: nema potvrda tog leksema.

Taj primjer pokazuje nekompetentnost nekih tumača toga općega termina u čakavskim govorima. U citiranim primjerima iz hrvatske leksikografije možemo navesti sljedeće pogreške u interpretaciji termina *nevera*: 1. vrijeme koje pokazuje neovisnost o inače općenito kišnom vremenu — nevera može nastupiti s jakim vjetrom i jakom kišom u isto vrijeme; 2. kratkotrajna vremenska nepogoda uzrokovana velikim vrućinama: to bi značilo da zimi nema nevera jer nema velikih vrućina; međutim svi pomorci znaju da se i zimi moraju bojati nevera; 3. oluja na moru slabijega intenziteta: na Jadranu ne postoji vjetar koji bi bio jačega intenziteta od onoga koji se pojavljuje s neverom. Termin *nevera* označuje orkansku snagu vjetra koja može u svom nalletu potopiti brodove, čupati stabla, razvaliti krovove kuća. Zbog čega bi nevera bila samo na moru? Zar se vjetar zaustavlja kad dosegne kopno?

Ihtionimi i ribolov

gìrica — RHJa: *gìrica* — sitna morska riba. LZ: *girica* kao umanj. od *gìra* — tal. zool. (*Spicara smaris*) — sitna morska riba iz roda grgečki; menu-la, manula: oblica, oštrulja. RSR: *gìrica* ž — zool. sitna morska riba (*Maenidae*) manula, dalm. = lat. *gerrula*, *gìrica* f — mala gira. RTCGa: *gìrica* → *gira*; *gìra* -e, ž — vrsta morske ribe. LVJ: *gìrica* f — dem od *gìra*; mala *gìra*, mlađ gire; *gìra* f — (od lat. *Smaris*) vrsta ribe, *gera*. RHJbi, ER, JE1, PR, HJS, R, BB, RLGa, VM i VIP: nema potvrda tog leksema.

Brojne su sitne morske ribe. *Girica* može biti samo sitna *gira*, a nikako deminutiv za pojam *riba*. *Girica* kao sinonim za *riblji sitnež* nastao je u zagrebačkom žargonu i iz toga žargona dobio status općejezičnoga termina koji na moru ne postoji. To je tipičan primjer kada autoritet metropolitanskoga idioma nameće regionalni, žargonski leksik za one pojmove koji pripadaju drugom kulturnom krugu, u ovom slučaju maritimnom, da se pritom ignorira njegova terminologija, a vlastita žargonska nameće kao općejezična.

jèška — LZ: *jèška* tal.; RSJ i RHJa: *jèška* — mamac za ribu (tal. *esca*). RBG: *jèška* f — riblji mamac. RLGa: *ješka* — mamac za ribu; donosi se i potvrda toga leksema. RTCGa: *jèška* → *eška*; *èška* -e, ž — mamac (najčešće za ribu u ribolovu, ali i općenito). VM: *iesca* f. — mamac; donosi sinonimne izraze: *ésca*, *jesca*. LVJ: *jèška* f — mamac, meka, mirisna hrana kojom se mami riba. Donosi i narodnu izreku *Mërda jèška*, *mërda pèška*. RHJbi, PR, JE2, HJS, R, BB i VIP: nema potvrda toga leksema.

Zbog čega se *ješka* navodi kao regionalizam, kad svi navedeni rječnici koji imaju tu riječ donose isto opisno značenje — *mamac za ribe*. Taj monolekseman jednoznačan adrijatizam trebao bi imati svoje mjesto u rječnicima hrvatskoga standardnoga jezika.

lòkārda — LZ: *lòkārda* ž — zool. (*Scomber japonicus*) — plavica. RSR: *lòkārda* — plava riba (*Scomber colias*) — plavica (od tal. *lacerto*, *lanzardo*). RBG: *lokôrda* i u lit. *lòkārda* (*Scomber colias*) — vrsta plave ribe, veća od skuše. RHJa: *lòkārda* — plava riba (*Scomber colias*) slična srdeli i skuši, usta izvinutih prema gore. JE2: *lòkarda* (*lokárda*) f (*Scomber colias*, mjestimice *Scomber scomber*). RTCGa: *lòkārda* -e, ž — vrsta plave ribe. VM: *locarda* f. *Scomber colias* od dalmatoromanskoga *lacerta*. Donosi sinonimne izraze *locuarda* i *scombro*. LVJ: *lokôrda* f — (tal. *locarda*, lat. *Scomber coalis*) vrsta male plave ribe, *lokarda*, *lancarda*, *plavica*. HJS, RHJbi, PR, ER, L, BB, RLGa i VIP: nema potvrda tog leksema.

Odrednica 'plava riba slična srdeli i skuši' netočna je jer sličnost izme-

đu skuše i sardele samo je u tome što pripadaju plavoj ribi (onoj koja *plava* – pliva, tj. koja živi u jatima u vodenom stupcu između dna i površine).

Maritimni prostor

rîva – PR: *riva* – 1. izgrađena obala u luci, dio luke i šetalište uz obalu, 2. žal. LZ, RSR i RHJa: reg. – o(b)zidana i uređena obala u luci. RHJa: v. *obala* (što je općejezično). ER i R: ne navode značenje, samo etimologiju – talijanska riječ od latinskoga *ripa*. RTCGa: *rîva* -e, ž – izgrađena obala u luci. VM: *riva* f. – riva; obala. LVJ: *rîva* f – obala; dio mjesta, predjeli uz obalu; pristanište. Donosi i nekoliko potvrda leksema. RHJbi, RBG, JE3 BI, HJS, BB, RLGa i VIP: nema potvrda tog leksema.

Riječ *riva*, koja u talijanskom označuje pojam obale, obalne linije, prostora dodira obale i mora, u hrvatskome jeziku dobila je značenje ‘obzidana obala u luci’, ‘središnji prostor u luci uzmorskih naselja’, ‘uzmorsko središte grada’. Taj termin u hrvatskome jeziku, osim tehničkoga značenja (građevinskoga), ima i kulturološko značenje – ‘središte uzmorskog urbanog prostora’, ‘okupljalište’, ‘srce grada’. To je dakle *diferentia specifica* hrvatskoga u odnosu na talijanski jezik. Kako pojam *rive* ne postoji u kontinentalnome prostoru, već je specifičan za uzmorski prostor, zbog čega bi se taj termin smatralo regionalizmom kada kopno drugoga termina nema. Termin *obala* hiperonim je koji obuhvaća *rivu*, ali i neobzidanu obalu izvan urbanoga prostora te je kao takav neprikladan da označi uže značenje koje precizno označuje leksem *riva* koji u svom semantičkom polju uključuje i kulturološku razinu značenja. Zbog čega u većini hrvatskih uzmorskih gradova njihove rive dobivaju službene nazive s terminom *obala*, kada riječ *obala* gotovo nitko od njihovih stanovnika ne upotrebljava u svakodnevnoj komunikaciji?

vàla – RHJbi: *vàla* f (u Konavljima) – u značenju uvale ili dubodolina. ER: *vàla* – navodi nekoliko mjesta, istislo je riječ *draga* koja se očuvala u obalskoj toponimiji, u značenju obalske uvale, zaljeva, zatona, doline; *draga* – ima i drugih značenja (može biti dalmatoromanski leksički ostatak). PR: *vala* – dva rata obično zatvaraju veliku uvalu ili valu; morska uvala, draga, zaljev, opć. u srednjoj Dalmaciji (tal. *valle*). RSR RHJa: *vàla* ž reg. – manja morska uvala, manji zaljev, venet. *valle* – lat. *vallis*: dolina. RBG: *vàla* f – 1. dolina, 2. morska uvala. R: *vala* – prepoznatljiv romanizam: na otocima i obali široko poznata riječ u značenju: uvala, zaljev, dolina, dràga. RLGa: *vala* (tal. *valle*) – dolina, ali i uvala; donosi se i potvrda toga leksema. RTCGa: *vàla* -e, ž – uvala, draga. VM: *vala* f. – zaljev. LVJ: *vàla* f – uvala, luka. Donosi i više potvrda leksema. JE3, LZ, HJS, BB i VIP nema potvrda tog leksema.

Još jedna općenita riječ u hrvatskom maritimnom prostoru koja nije došla status standardne riječi hrvatskoga jezika. Rječnici je donose kao regionalizam. Smatramo da je riječ *uvala*, *draga* kopneni termin i da označava krajobrazni reljef 'udolinu', 'zavalu', 'dolac'. Termin *vala* jednoznačan je; označava morski prostor između dvije *punte* (dva rta) i kao takav, taj termin trebao bi biti uključen u standardni leksik hrvatskoga jezika.

Zaključak

Leksik hrvatskoga standardnoga jezika siromašan je maritimizmima. Taj problem hrvatska leksikografija još nije ni uočila, nekmoli riješila. Vrlo su rijetke u leksikografskoj literaturi rasprave o toj temi. Čitav jedan kulturni prostor ostao je do danas nedovoljno istražen, a njegov leksik tek je periferno korišten u novijim leksikografskim djelima. Ma koliko se hrvatski lingvisti, leksikolozi i leksikografi deklarirali zagovornicima ideje bogaćenja hrvatskoga standardnoga jezika iz kajkavskih i čakavskih jezičnih vrela, moramo zaključiti da i do danas osjećamo koliko je otporno i postojano načelo hrvatskih vukovaca iz 19. stoljeća o potrebi jezične čistoće koja se brani odbacivanjem svih jezičnih elemenata koji ne pripadaju izvornoj novoštokavštini. Vukovski purizam u odnosu na neštokavske idiome na djelu je i danas i to u tolikoj mjeri da se nedostatak terminologije na području maritimne kulture niti ne uočava kao problem, što se može vidjeti iz činjenice nepostojanja relevantnih rasprava o ovoj temi.

U ovo istraživanje uključeno je 14 rječnika, relevantnih za hrvatsku, odnosno maritimnu leksikografiju.

U analiziranim primjerima vidljivo je koliko autori naših novijih rječnika imaju muke u objašnjenju, definiranju, tumačenju maritimnih termina. Vidljivo je i koliko se temeljnih pogrešaka pri tom tumačenju pojavljuje te koliko je manjak odgovarajućih standardnih termina u suvremenome hrvatskome jeziku. Leksikografsko načelo moralo bi biti da se za one pojmove za koje nema termina u književnome jeziku preuzme onaj iz dijalekta. Bolje je uzeti za rječnik hrvatskoga standardnoga jezika riječ koja u hrvatskom narodu živi tisuću godina negoli takvu riječ za dotični pojam nemati, ili je stvarati kao neologizam s malim izgledima da zaživi, ili pak taj pojam opisivati čitavom sintagmom bez ikakva izgleda da se neupućenom riječima dočara opisivani pojam.

Analizom je utvrđeno da je većina monoleksemnih i jednoznačnih odabranih riječi, kao npr. *jěška*, *rřva*, *surgãti*, u rječnicima hrvatskoga jezika obilježena kao regionalizam, mada u standardu za njih nema istoznačnica.

Također, pojedine riječi, kao npr. *kolûmba*, *prôva*, *šëšula*, *škòta*, *tîmûn*, *vàla*, obilježene su kao regionalizmi, mada njihove sinonimne novotvorenice nikada nisu bile prihvaćene u hrvatskom maritimnom kulturnom krugu i uvijek su doživljavane kao knjiške riječi. S druge strane, primjeri kao što su npr. *armîžat*, *bârîl*, *bûra*, *gîrica*, *kûrenat*, *nèvëra*, sustavno su pogrešno, odnosno nedostatno definirani.

Nadalje, mogu se izdvojiti primjeri kao što je *pàjòl*, istočnojadranski mediteranizam bez sinonima, u rječnicima označen kao regionalizam u našem jeziku i najčešće opisan nemaritimnim terminima kao što su 'daska', 'daščica', 'podnica', 'pod', 'poklopac' te *flòk*, koji uopće nije zabilježen u našim eminentnim rječnicima kao što su RHJbi, JE1, RHJa, HJS, R i RLGa.

Neuspjeh što ga je u praksi doživjelo nastojanje da se radikalno čistunski nacionalizira naše pomorsko nazivlje, posebno tehnička nomenklatura broda i jedara na vesla, bio je u prvome redu uzrokovan time što zgovornici i provoditelji toga stava nisu razumjeli da to nije pitanje same tehničke nomenklature. Riječ je o jednoj kulturi koja se formirala u dodiru s morem i sa susjednim kulturama s kojima ju je more povezivalo. Riječ je o jadranskoj, maritimnoj kulturi hrvatskoga naroda koja je stoljećima stvarala svoj izuzetno bogat maritimni leksik baštineći u prvom redu dalmatsku kulturu i terminologiju, potom venecijansku i mediteransku kroz idiom *lingua franca*. Smatrati taj leksički sloj tuđinskim, najčešće talijanskim, znači odricati se od vlastite kulture koja je nastajala stoljećima u dodiru sa susjednim kulturama, u dodiru hrvatskoga naroda s mediteranskim kulturnim i jezičnim univerzumom.

Nova stvarnost svjetske pomorske komunikacije postaje engleski jezik. On je već zakoračio i u naše lučice, marine i mandračë. Nismo ni stigli zamijeniti naše *noštromizme* novostvorenim kroatizmima, a već je započeo nepovratan proces anglizacije hrvatske pomorske terminologije. S našega mora nestali su kapetani, njime plove skiperi.

Literatura

- Anić, Vladimir. 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb : Novi Liber. 1440 str.
- Anić, Vladimir i Goldstein, Ivo. 1999. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb : Novi Liber. 1471 str.
- Babić, Božo. 1875. *Mladi mornar*. Kraljevica.
- Barić, Eugenija i dr. 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb : Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 1659 str.
- Božanić, Joško. 2003. Iskustvo univerzalnosti mora u hrvatskom maritimnom leksiku. *Govor* XX:1–2, 39–46.
- Broz, Ivan i Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Svezak I. A–O. Zagreb : Štamparija Karla Albrechta (Jos. Wittasek). 951 str.
- Broz, Ivan i Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Svezak II, P–Ž, Zagreb : Štamparija Karla Albrechta (Jos. Wittasek), 881 str.
- Filipi, Goran. 1997. *Betinska brodogradnja: etimologijski rječnik pučkoga nazivlja*. Šibenik : Županijski muzej. 328 str.
- Geić, Duško i Slade Šilović, Mirko. 1994. *Rječnik trogirskog čakavskog govora*. Trogir : Muzej grada Trogira. 306 str.
- Glavinić, Vera. 2000. *Vocabolario del dialetto Istraveneto di Pola*. Pula : Filozofski fakultet u Puli. 222 str.
- Ladan, Tomislav. 2000. *Riječi. Značenje, uporaba, podrijetlo*. Zagreb : ABC naklada. 1110 str.
- Milevoj, Marijan. 1993. *Gonan po nase. Rječnik labinskog govora*. Pula : Tiskara Pula. 370 str.
- Roki-Fortunato, Andro. 1997. *Libar Viškiga Jazika*. Toronto : Libar Publishing.
- Rosamani, Enrico. 1975. *Vocabolario Marinaresco Giuliano—Dalmata*. Firenze: Leo S. Olschki. 200 str.
- Skok, Petar. 1971. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. I. Zagreb : JAZU. 788 str.
- Skok, Petar. 1972. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. II. Zagreb : JAZU. 700 str.
- Skok, Petar. 1973. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. III. Zagreb : JAZU. 703 str.
- Stolac, Diana. 1998. *Hrvatsko pomorsko nazivlje*. Rijeka : Izdavački centar. 171 str.
- Šimunović, Petar. 2006. *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Supetar : Brevijar. 746 str.
- Šonje, Jure (ur.) 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*. Zagreb: Školska knjiga. 1450 str.
- Vidović, Radovan. 1984. *Pomorski rječnik*. Split : Logos. 589 str.

- Vidović, Radovan. 1992. Koine pomorskog anemonimijskog nazivlja, *Čakavska rič* 20, 1, 53–75.
- Vidović, Radovan. 1993. *Jadranske leksičke studije*. Split: Književni krug. 289 str.
- Vinja, Vojmir. 1998. *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. I. A–H. Zagreb : Školska knjiga. 243 str.
- Vinja, Vojmir. 2002. *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. II. I–Pa. Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga. 305 str.
- Vinja, Vojmir. 2004. *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. III. Pe–Ž. Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga. 486 str.

The lexical norm in Croatian maritime lexicography of the 20th century

Abstract

The authors discuss unresolved issues concerning lexical standardization in Croatian maritime lexicography. On the one hand, the Croatian lexical norm in the 19th century was mostly determined by the criteria of the Croatian Vukovci, who determined lexical “purity” by whether a lexical item was used in rural Neoštokavian varieties. On the other hand, the broad and very versatile maritime lexis was identified as “foreign” (due to Italic etymologies). This created a huge gap in Croatian normative maritime lexicography, which to some extent still exists today, in spite of the fact that Anić's dictionary of the Croatian language introduced numerous Croatian maritime expressions, giving them normative legitimacy.

This work analyzes the issues of the lexical standardization in the Croatian maritime lexicography, with special regard to the millennial existence of these lexemes in the spoken language and the current invasion of English expressions into the Croatian maritime lexis, caused by the revolution of nautical tourism. The authors analyze the standpoints and results of two mutually opposed schools of maritime lexical standardization: the Bakar School, represented by Božo Babić, and the school of Juraj Carić, who advocates the principle that alloglottal words are inveterate in the spoken Croatian language. The authors document their arguments with examples from numerous dictionaries of Croatian containing general and maritime lexis. This analysis includes semantic fields such as fish, boat, fishing, sailing, folk weather forecast, maritime space lexis, etc.

Ključne riječi: leksička norma, maritimizmi, lingua franca

Key words: lexical norm, maritime expressions, lingua franca

